

ALLES WAT MEN WETEN MOET VOOR DE WANDELING

=====

KNOKKE - ZOUTE - ALBERTSTRAND

Vertrekpunt: stadhuis - Verweeplein.

Te volgen weg: Verweeplein - Lippenslaan noordw. - Van Bunneplein - Van Bunnelaan - Zoutelaan - Nieuwpoortstraat - Diksmuidestraat - Lichttorenplein - Kustlaan oostw. - Sparrendreef - Prins Filipslaan - Kon. Fabiolalaan - Kustlaan oostw. - Zwinlaan - Bronlaan - Noordzee- laan - Maeterlincklaan - Prins Karellaan - Sparrendreef zuidw. - (Golf Club) - Boslaan - Blinckaertlaan - Zoutelaan oostw. - Paulus- straat - (Oosthoekplein) - Zevokote - Eikenlaan - Boslaan zuidw. - Magere Schorre - De Costerlaan - De Judestraat - Nachtegaleestraat - Maurice Lippensplein (St.-Margarethakerk) - Opdedrinckplein - Parmen- tierlaan - de Tièrestraat - Lispannelaan (Zegemeer) - Cultureel Cen- trum - Meerlaan noordw. - Elizabetlaan oostw. - Canada Square (eind- punt Casino) - terug: Nellenslaan oostw. - Meerminlaan - Koningslaan - Boudewijnlaan - Lippenslaan - Verweeplein.

++++

Beknopte nota's bij de voornaamste trefpunten. Voor meer uitgebreide bijzonderheden: zie de aangeduide boekwerken (cijfers in voetnota's).

++++

- STADHUIS: gebouwd in 1912 en op plechtige wijze ingewijd op 15 juni 1913. Was veel te groot voor zijn tijd; werd echter het symbool van vertrouwen in de toekomst van Knokke. Toen de plannen in 1911 goedgekeurd werden, konden de werken ge- schat worden op 75.000 fr. Plannen, in "Brugse stijl", op- gemaakt door Jules Van Wassenhove, aannemer K. Saelens. Bevatte alle administratieve diensten, politie-kommissari- aat en brandweer. Sedert de fusie in 1971 nog enkel een gedeelte der administratieve diensten met het sekretariaat bevattende. In de raadzaal: schilderijen van Verwee, Par- mentier, Bayaux en andere kunstschilders die alhier ver- blijf hielden. Zie nader: "Dagklapper uit Knokke" (1), "Stadhuis Knokke" (2), "Geschiedenis van Knokke"(3).
- VERWEEPLEIN: geheten naar de kunstschilder, met bij de laan het borstbeeld van Alfred Verwee, door zijn vrienden in 1896 onthuld. Toen waren er niets dan duinen als achtergrond. Pas na 1902 werd het plein enigszins ingericht en kwam hier de markt, telkens op woensdagvoormiddag. Alfred Verwee: geb. St.-Joost-ten-Node 1838; gest. Brussel 1895(1)
- LIPPENSLAAN: oorspronkelijk een pad door de duinen naar zee om in 1856 de telegraafpost te bereiken door het leger opgericht. Werd in 1869 rechtgetrokken, over een breedte van 5 m. geplaveid. Bij het optrekken van de vuurtoren in 1872

nam de Staat deze nieuwe Zeestraat over, midden gronden Lippens. De groep Van Bunnan en C^o verwierf in 1887 gronden en de eerste villa's kwamen aan de westkant. In 1894 door de gemeenteraad omgedoopt tot Lippenslaan en op huidige breedte gebracht. In 1904 spoor paardentram, in 1912 dubbele spoorlijn elektrische tram, rijweg in kasseien. In 1928 gedeelte Elizabetlaan - Van Bunnanplein: gemeentelijke weg. In 1969 volledig gemoderniseerd in tarmac, tramsporen uitgebroken. (1).

Bij de Nestor de Tièrestraat (N. de Tière, toneelschrijver, 1856-1920, betrok hier een villa) ziet men eerst aan de westkant de achteruitgelegen "villa" der "Belle Epoque". Nr 75 was "Fleur des Dunes", de eerste villa te Knokke gebouwd door Alfred Verwee. Hier wordt men herinnerd aan de kunstschilder die een der grondleggers was van Knokke als badplaats. Samen met Van Bunnan en Parmentier vormde hij in 1887 een bouwmaatschappij na het verwerven van 35 ha. grond.

Bij de Kopsdreef, bij de voormalige Brabantse Panne, met de grote wuifbomen, daar staan nog de oudste gebouwen der badstad van het einde der 19e eeuw. Nummer 85 is een der merkwaardigste oude villa's in zijn stijl bewaard. Hier verbleef de bekende kunstschilder Felicien Rops (1833-1898) en muurschilderijen van zijn hand bleven er over.

-OORLOGSMONUMENT: Midden Frans Desmidtplein, kruispunt met Elizabetlaan, geheten naar burgemeester Frans Desmidt (1882-1944. Monument ter herdenking der Knokse helden van de oorlog 1914-18. Werk van beeldhouwer Styven uit Antwerpen, ingewijd in 1922. De namen der gevallen zijn vermeld.

Verder de Lippenslaan op, merkt men hoe aan de westzijde het voetpad breder is, gevolg van het verwijderen der voortuintjes van de eerste villa's. We kruisen de Bayauxlaan, geheten naar kunstschilder Lambert Bayaux, 1849-1930. In het Centrum zijn meer oudere gebouwen aan de westkant en te herkennen door het ruime balkon op de eerste verdieping. We kruisen de Blanc-Garinstraat, geheten naar kunstschilder Ernest Blanc-Garin, 1843-1918; hij had een villa bij de straat op de "Hul van Blanc-Garin" en nu verdwenen bij het doortrekken van de straat naar het Albertstrand. Bij de Koninginnelaan stond het "Hotel des Dunes" eens midden de duinen aan de oostkant der Lippenslaan. Aan de overzijde de "Falstaff", treffend voorbeeld der "brasserie" van 1900.

-VAN BUNNENPLEIN: Centrum van de oorspronkelijke badplaats bij de eerste stenen zeedijk in 1890 (1) (3), waar toen het "Grand Hôtel" opgetrokken werd. Dit was het werk van Louis Van Bunnan der bouwmaatschappij (zie Verwee). Het hotel troont boven het plein, maar kwam nu in drie gedeelten, twee hotels en een apparte-

mentsgebouw. Meer hotels aan het plein, enkele reeds in nieuwbouw.

-KUSTLAAN: Ivenwijdig met de zeedijk, richting Zoute, vooral shopping-laan in het gedeelte voorbij het Albertplein. We slaan bij het Van Bunnanplein zuidw. af langs de Van Bunnanlaan.

-H. HART-kerk: in 1929 gepland, waar mevr. Van Bunnan een perceel grond afstond. In 1934 werd het H. Hart opgericht als hulpparochie van St.-Margaretha en in maart gaf de aanbesteding voor de kerk als laagste aanbieder W. De Cuyper met 1.311.883 fr., volgens het ontwerp van architect Viérin. Klaar in 1935. Zwaar geteisterd in oktober 1945. Na herstelling werd in de kerk een herdenkingsplaat onthuld voor pastoor Vyncke, bezweken in een folterkamp. De kruisweg is in halfverheven beeldhouwwerk. Merkwaardig orgel, steun voor concerten, iedere zomer ingericht; hoogdagconcerten door "Cantabile". Het meest teft de architectuur van Viérin met aanwending van de baksteen. Bij het koor links ziet men de loge waar de koninklijke familie met koningin Astrid en de latere koning Boudewijn vóór de tweede oorlog de mis bijwoonden.

Het gebied rond de kerk bestond oorspronkelijk uit hoge duinen, 'n uitloper der pannen van het Zoute, hoorden binnen de 35 ha. door de groep Van Bunnan en C° in 1887 gekocht tegen 10 centiem de m2.

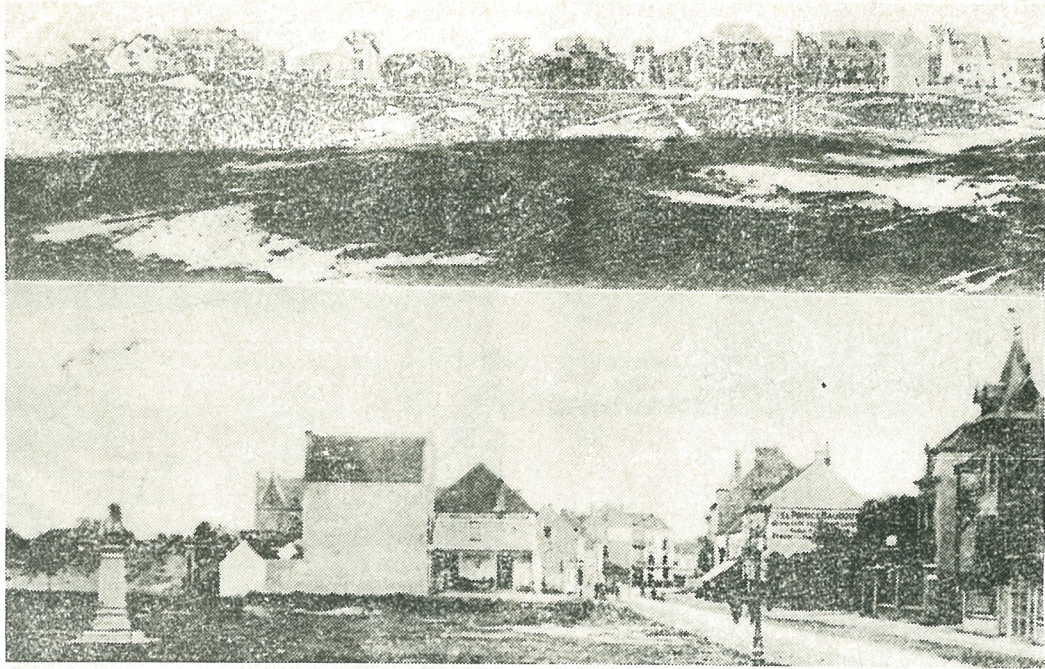
Aanvankelijk kwamen villa's op de hoogten, van Plettinckx Hul (Van Bunnanlaan) tot het "Pannenhuis" (Mosselmanstraat). De laatste duinen werden na de tweede oorlog geëffend. We zakken de Van Bunnanlaan af tot de Zoutelaan en even verder de Nieuwpoortstraat.

-ANGLIKAANSE KERK: vóór de eerste oorlog opgetrokken toen alhier al een Britse Kolonie verbleef, meteen de St.-George's Church. De Duitsers maakten er onder de bezetting een paardestal van, zodat het bouwwerk niet veel te lijden had. Na 1918 terug in goede staat gebracht en uitgebreid met de hoekige Anglikaanse toren. De later Britse koning kwam er in 1920 als Duke of York. Tot 1944 veroorzaakten vliegtuigbommen grote vernieling. De kerk werd pas terug ingewijd in 1952; met nog enkele zeldzame Britten in het Zoute wordt de kerk ook gebruikt voor de protestantse eredienst. Bij voorkeur 's zondags te bezoeken.

-DUINENPARK: langs de Diksmuidestraat. In het duinengebied was een zomertehuis voor zwakke kinderen, na de eerste oorlog gekend als "Notre Dame de l'Yser", verwaarloosd in de tweede oorlog, domein door de gemeente verworven. Na afbraak der gebouwen werd het duinenpark behouden en publiek o-pengesteld. Tegenover het park is de vrije school van 't H.Hart gelegen.

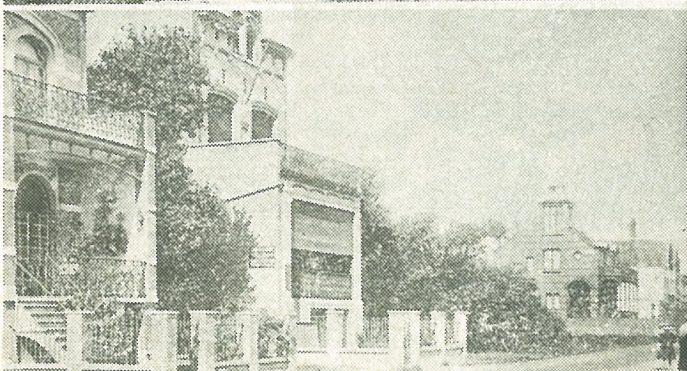
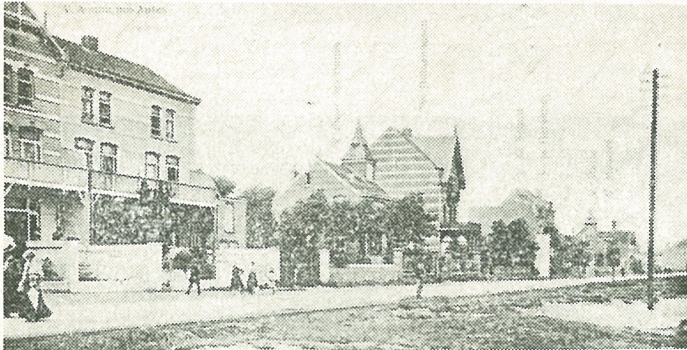
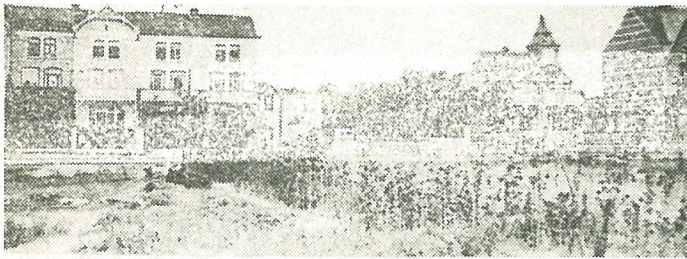
-LICHTTORENPLEIN: tussen Kustlaan en Zeedijk Knokke. Hier werd in 1872 de vuurtoren op de duinen gebouwd, in werking tot de

Vanuit de Brabantse Panne zag men in 1895 niets dan duinen naar de Lippenslaan toe

Dezelfde buurt in het dorp met (links) het borstbeeld van Verwee in 1896

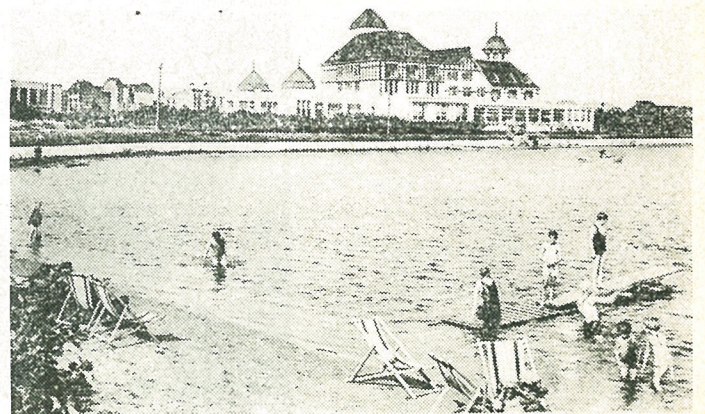
Lippenslaan 1900, bij nrs. 75 tot 85, bestaat nog

Midden : "A mon nos Autes," (nr. 75) en "Fleur de Dunes," van Verwee
Onder : villa "De Schuit," bestaat nog, waar verder "La Garenne," en "Marie," waren

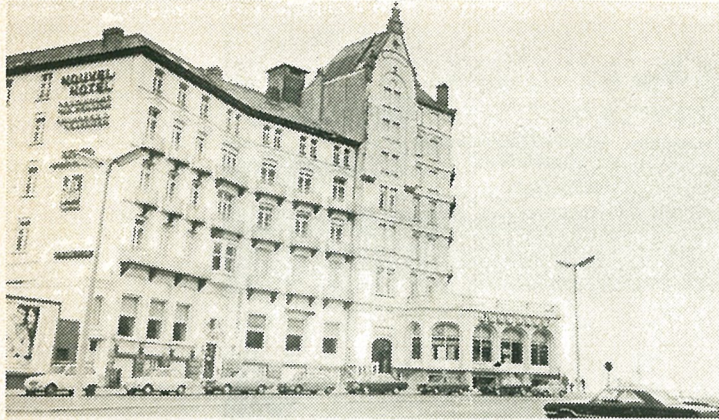
KNOKKE

ALBERTSTRAND

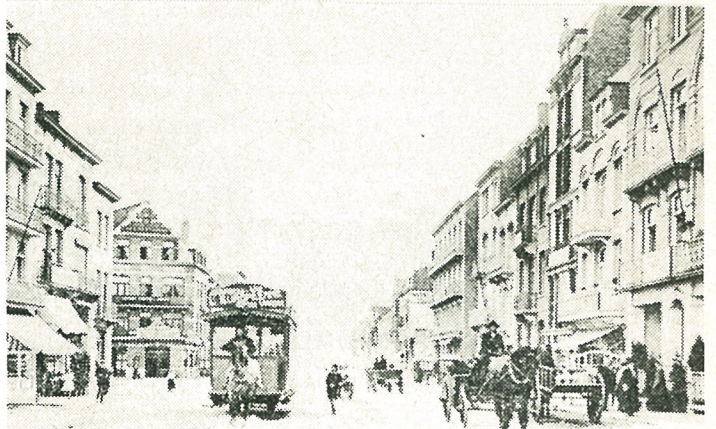
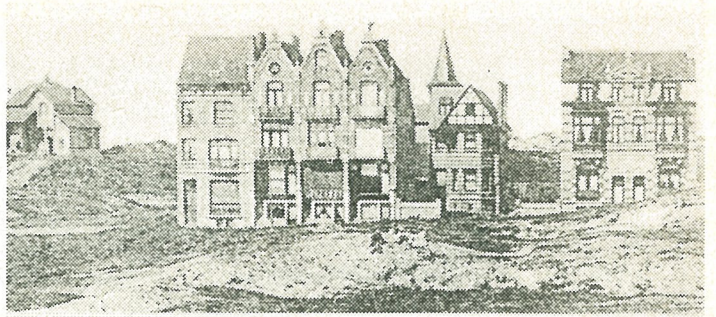

Op de plaats der "Pavillon," kwam in 1953 "La Réserve,"

Het "Grand Hôtel," gebouwd vanaf 1890

Eerste villa's in 1900 (nu tegenover "Rivage,")

De Lippenslaan 1905 met paardetram bij dijk

De "Cinématographe," van Van Bunnen is nog enkel een garage bij de Kongostraat

KNOKKE

ZOUTE

Cliché's "BRUGSCH HANDELSBLAD,"
waarin regelmatig al het nieuws over de activi-
teiten van "Cnoc is ier," verschijnt

Het villa - Zoute uit de lucht gezien in 1931 bij de Sparrendreef

eerste oorlog, diende achteraf als toerismeka-
toer en oorlogsmuseum, verwezen als gevolg der
tweede oorlog. Zoals alle gebouwen bij de zeedijk
werden de ramen van de vuurtoren dichtgemetseld en
kwam de strook binnen de Atlantiekwal met prikkeldraad.
De vuurtoren werd uiteindelijk in 1952 afgebroken (1).
Op het toenmalige Vuurtorenplein werd het stedelijk
toerismekantoor opgericht, op het tegenwoordige
Lichttorenplein werden parkeerstroken aangelegd.

We vervolgen onze weg richting Zoute, langs het Driehoeksplein met fontein. Hier sluit de Dumortierlaan aan, voornaamste verbinding tussen Lippenslaan en het Zoute. We komen volop in het centrum van Zoutebad.

-ALBERTPLEIN: kwam tot stand als in 1909 de dijk van het Zoute voltooid was, in de verlening van de eerste stenen dijk van Knokke. In 1909 werd er aanpalend reeds het "Grand Hôtel du Zoute" opgericht, nu verdwenen, bij wat toen het Leopoldplein werd geheten (1).

Meerdere gebouwen kwamen aansluiten. Midden het plein stond een meteorologisch hokje. In 1923 werd het "Memlinc Hôtel" aan de zuidkant gebouwd om het uitzicht van het plein te bepalen. Aan de dijk kwam bij het strand in 1936 de moderne badinstelling, een initiatief van Graaf Maurice Lippens. Gesteurd onder de tweede oorlog werd de instelling door een nieuwe vervangen, afgebroken in 1974 als gevolg der ontzanding.

-KUSTLAAN: werd gelijktijdig gepland met de zeedijk van het Zoute in 1908. Aan de zuidkant werden aanvankelijk villa's gebouwd, zodat de rooilijn ervan bewaard werd. In de periode tussen de beide oorlogen kwamen winkel- en appartementshuizen aan de noordkant. Hier kregen de bijzonderste luxe-winkels uit de hoofdstad een bijhuis, met het Zoute zelfs als referentie. Langs de kasseiweg liep de tramlijn door tot Siska en Retranchement in Nederland, na de tweede oorlog afgebroken. Het huidige wegdek dagtekent van 1950.

Midden het driehoekig pleintje naar de Sparrendreef toe, waar voorheen een paviljoen stond, prijkt nu een beeldhouwwerk van Charles Delporte (geb. Marcinelle 1928) met "Brazilia", waarvan een exemplaar in de gelijknamige stad te zien is.

-GROEN PLEIN: oorspronkelijk de Kleine Vlakte, schorregebied, uitloper van het Zwin en de Paardemarktkreken. Bleef tot na de tweede oorlog natuurgebied, nu miniatuurgolf. Op de hoek van het plein en de Prins Filiplaan staat een gedenksteen ter nagedachtenis van Graaf Maurice Lippens, stichter van het Zoute, minister, gouverneur van Oost-Vlaanderen, gouverneur-generaal van Kongo, senator en burgemeester van Moerbeke-Waas; overleden in 1956. (1)

Langs de Prins Filiplaan kwamen bij de Kleine Vlakte van toen rond 1910 de eerste villa's, zoals nu nog enkele bestaan. Vanaf 1950 werd het Groene Plein geleidelijk verkaveld, doorsneden met de Koningin Fabiolalaan. Appartementengebouwen in Zoutestijl kwamen tot stand. Verder ten oosten werd de nieuwe Zoute Tennis Club in 1946 aangelegd. We volgen de Koningin Fabiolalaan, langs residenties en het domein van dokter Lecompte, tot de Kustlaan.

-LEKKERBEK: bij de hoek Bronlaan. Kort voor de eerste oorlog werd op de duinen bij zee een groot gebouw opgetrokken, pension en verbruikzaal "Lekkerbek", die de naam naliet. De dijk werd na de eerste oorlog doorgetrokken, waar ontzanding de duinhoogte bereikte. Bij de stormramp van 1953 werd de buurt in de memorabele nacht van 1 februari erg geteisterd. Het spijshuis bleef nog open tot 1960, hierop door de erfgenamen verkocht, afgebroken en in 1974 vervangen door een appartementengebouw. Achter de duinenrij met villa's bereikende we langs de Zwinlaan de Swimming Pool van het Zoute. We merken hoe de tuinen meestal ingericht zijn met inachtneming van de natuurlijke bodem, of dan met een eigen charme zoals de duintuinen met de typische planten.

-SWIMMING POOL: geopend in 1957 op initiatief van de Zoute-Compagnie. De open zwemkom kwam het eerst tot stand, het overdekte zwembad in 1969. Beide inrichtingen worden voorzien van gefilterd zeewater, verwarmd tot boven 25° C. Het volledige complex beslaat 5 ha. met naast het olympisch zwembad tevens speelruimte voor kinderen, solarium, sportpleinen, e.a. Vanop de verdieping bij de bar heeft men een overzicht op de baden en een prachtig vergezicht tot het Smokkelgat en het Zwin.

-BRON: bevindt zich binnen de hoek van Lekkerbek en Swimming Pool bij de Bronlaan. Hier werd in 1912-13 een boring uitgevoerd om de aard van de ondergrond na te gaan. Men dacht aan steenkool, halfwég de Kempen en Wales. Er werd geboord tot 455 m. diepte, doorheen zand, klei, krijt, steensoorten en meer lagen met waterbronnen. Geen steenkool! Op 402 m. diepte borrelde het water sterk op en in 1913 werd een buis behouden voor de "Bron" met theehuisje; na de tweede oorlog gesloten. (3)

Deze bron lieten we op onze weg terzijde en volgen de Zwinlaan, waar in 1975 een nieuwe hotelzone vastgelegd werd. Aan beide zijden is het grotendeels een natuurpark, waar in 1930 een derde omloop golf aangelegd was en na de tweede oorlog verwezen. Hier kan men nog volop van het duinenlandschap genieten, met pannen en konijntjes. We komen bij de Bronlaan tot de Noordzeelaan.

-ZOUTEPOLDERDIJK: ten noorden de Noordzeelaan langs Zoutedijkje. In 1787 aangelegd door Philippe-François Lippens om de 110 ha. van de Zoutepolder in te dijken. Sloot aan bij de tweede Hazegraspolderdijk. Werd in 1845 door een stormvloed uit het Zwin doorbroken. Herinnert aan de strijd tegen de zee en het winnen van land in de 18e e. (3). Zie ook "Knokke en het Zwin". (6)

In het doorlopen gebied kunnen we blijven stilstaan bij de duinenflora: duinhelm, struikgewassen met kruipwilg en duindoorn, zo ook de duindistel die in het schild van Knokke kwam. We verwijzen naar de uitgebreide studie in "De Zeekust en Knokke" (4). Hoe het in feite allemaal was vooraleer de badstad volledig uitgroeide, kan men naslaan in "Knokke in oude prentkaarten" (5).

Vanaf de Noordzeelaan merkt men zuidwaarts de Rijschool, uitgebouwd na de tweede oorlog. Dichtbij is "Marie Siska", in de lijn der bekende wafelhuizen, in 1919 geopend door Maria Devos, dochter van Siska Fincent.

-ZOUTE-COMPAGNIE. We vervolgen langs de Maurice Maeterlincklaan en de Prins Karellaan tot bij de Sparrendreef. Het is volop het gebied van de Zoute-Compagnie, de "Compagnie Immobilière du Zoute", opgericht in 1908 en geleid door Maurice en Raymond Lippens. In het begin van deze eeuw werd 900 ha. duinengrond verworven, van het dorp tot de Oosthoek en de Lekkerbek. Reeds vóór de eerste oorlog werd begonnen met de uitbouw van het gebied, het duinenlandschap zoveel mogelijk eerbiedigend. Met golf en tennis werden rijke eigenaars en verblijfgasten aangetrokken. De doorbraak volgde zo tussen beide oorlogen in, maar het is sedert 1946 dat steeds meer villa's gebouwd werden. Is de Zoute-Compagnie een familiale aangelegenheid, toch zijn er zowat 100 aandeelhouders van deze maatschappij met een kapitaal van 16 milj. frank. Van de nog 685 ha. gronden in eigendom wordt 90 t.h. in groene zone behouden. Bij het verwerven van een perceel dienen de nieuwe eigenaars zich te schikken naar het bijzonder lastenboek, dat zeer streng is om het uitzicht van het Zoute te behouden. Er werden tot op heden zowat 2.500 villa's gebouwd (met gemiddelde waarde van 10 miljoen frank). Er wordt nog enkel 3 ha. per jaar verkocht, met een toekomstige verkaveling beperkt tot 30 ha. Er is meer vraag dan aanbod. De grond die in 1960 nog tot 600 fr. per m² opliep, bereikte in 1973 de 1.500 fr. In 1972 werden bvb. 52 percelen verkocht, met de verplichting binnen de 2 jaar te bouwen.

De Zoute-Compagnie deed meer dan enkel gronden verhandelen en de urbanisatie binnen zijn gebied bepalen. Er werden zelfs wegen aangelegd, vervolgens kosteloos afgestaan aan de gemeente, die ook nog pleinen en bos- en duingebied gunstig kon verwerven voor haar patrimonium. De Compagnie is zelf nog eigenares van belangrijke toeristische aantrekkelijkheden: golf, tennis, open olympisch zwemdok en overdekte zweminrichting, tevens het reeds wereldvermaarde natuurreservaat van het Zwin. Zie de vele brochures bij het Zwinpark te koop.

-PRINS KARELLAAN: vormde de eerste voorname uitbreiding met laan vanaf de Zoutelaan en ten noorden hiervan, dwars door Zoutepolderland. De Compagnie zette hier na 1925 het systeem van verkaveling in om villa's te bouwen. Men treft er nog steeds verscheidene der sierlijkste bouwwerken van de jaren '30 aan.

-OUD ZOUTE: Even ten noorden van kruispunt Prins Karellaan en Sparrendreef, oorspronkelijk binnen de driehoek gevormd door Amerikapad, Verhaerenlaan en Sparrendreef. Moet men niet meer hopeloos zoeken; sedert het oude Zoute vanaf 1930 volledig opgedoekt werd, leefden de "Zoektenaars", in vele verhalen bekend als de bewoners van een eigen arme buurt tussen duin en polder, bekoord door visvangst en konijnestropen. Zie "Souvenir de Knokke" (7) en "Kent u ze nog...de Knokkenaars" (8).

-KERK DER DOMINIKANEN: ook bekend als het Zoutekerkje, in 1925 geopend toen het "kerkje van Lippens". In landelijke stijl opgetrokken volgens plannen van bouwkundige Viérin (zelfde van H. Hart-kerk), werken door aannemer Daveloose. Vanaf de Sparrendreef zijn er drie ingangen, centraal via een kunsthekken in smeedijzer, om het stemmig kloosterpand te bereiken. Centraal een beeld van O.L.V. van de Rozenkrans, aan wie de kerk opgedragen werd. Binnen het pand de befaamde kruisweg van Emile Raes, een meesterwerk van religieuze kunst, in 1948 in Kongolees hout gebeeldhouwd. Vele mooie gekleurde kerkraden, ook binnen in het hoofdgebouw. Voor de volledige beschrijving verwijzen we naar "Historie van het Zoutekerkje 1925-1975" (9).

We volgen de Sparrendreef zuidwaarts, dwars door het gebied waar de duinen plaats maken (maakten) voor één grote tuin. Voorbij het kruispunt der Zoutelaan treft men nog enkele der oudste villa's aan; achter dennenbomen verscholen ook het merkwaardige "Dennenhuis".

-GOLF CLUB: op 't einde van de Sparrendreef met clubhouse der Zoute Golf Club, in 1928 gebouwd als villa, na de tweede oorlog de nieuwe toegang tot de instelling met twee omlopen. De oorspronkelijke ingang lag aan de Elizabetlaan, waar in 1900 de "Royal Knocke Golf Club du Zoute" ontstond met 9 putjes, aanpalend het clubhouse op de Blinckaert (16,5m). Na de tweede oorlog kwamen twee omlopen over prachtige greens, tweemaal 18 putjes, tot stand in de voormalige Brabantse Panne (1).

-DE OUDE MOLEN: aan de zuidkant der Boslaan, die we, terug van de Golf Club, nu volgen tot de Blinckaertlaan. In de tuin van de oorspronkelijke eigendom van Baron Snoy werd in 1932 de gerestaureerde molen van Lievens, uit het dorp bij de Kerkstraat (5), zo goed als nieuw op-

getrokken. Het is enkel een sierstuk zonder binnenwerk, model standerdmolen op molenhuis. In de prachtige villa verbleef tussen beide oorlogen ook de Aga Khan, zoals in een bijgelegen villa koning Faroek van Egypte zijn zomerverblijf had.

- SPARRENBOS: strekt zich uit over de Blanckaertduinen en werd na de eerste oorlog op merkwaardige wijze aangelegd door de Compagnie. In deze zandgrond groeien eigenlijk geen "sparren" maar wel dennenbomen, met vooral de Pinus Pinaster van de familie der Pinaceae (4). Er zijn meer boomsoorten in het bos. Hier haalde de Duitse bezetter onder de tweede oorlog de oudste en grootste stammen weg, om als "Rommel - asperges" op het strand te plaatsen. (De oudste uit 1885 kan men nog zien langs de Bosduivenlaan bij de Bronlaan).
- BOSPARK: bezuiden Blinckaertlaan. Het mooiste gedeelte van het bos binnen de hoek met Boslaan en Eikenlaan, door de gemeente verworven in 1970, nu een openbaar natuurpark, dat aldus zal bewaard blijven. Men kan er vrij in wandelen. De Blinckaertlaan werd geheten naar het duiengebied bezuiden de Zoutepolder, beheerst door de voormalige instelling "Oscar" na de eerste oorlog (steeds een koffiehuis). De Zoutepolder kunnen we ons nog voorstellen ten oosten van de laan waar we de Zoutelaan bereiken. Hier grazen koeien en staan de laatste hoevetjes.
- ZOUTELAAN: loopt door van de Elizabetlaan tot de Oosthoek en was oorspronkelijk een zandweg, de Zoutedreef, met verscheidene boerderijtjes, de "postjes", met wat land in magere zandgrond of een stuk weide. Werd pas na de eerste oorlog de Zoutelaan, met een steenweg en een ruiterspad, ook wandelpaden in aarde. Na de tweede oorlog sloten villa's geleidelijk aan naar het oosten toe. De laan werd in 1973 volledig in tarmac heraangelegd.
- FORT ST.-POL: de resten van dit Spaanse fort uit de 17 e eeuw horen binnen het domein vooraleer de Spaanselaan te bereiken. Het was een fort in aarde opgetrokken en omwald. (zie "Het landelijk Knokke"- 10). Binnen het domein villa van kunstschilder Roger Nellens, met midden het artistiek centrum de grote draak in pop-art van Niki de Saint Phalle.
- OOSTHOEK: strekte zich aanvankelijk uit beneden de Zoutepolderdijk en de tweede Hazegraspolderdijk (10). Centrum is het Oosthoekplein met tot de Paulusstraat sedert de eeuwwisseling het doel van de wandelingen die eindigen bij moeder Siska. Nu meerdere befaamde wafelhuizen, al dan niet geopend door afstammelingen van Francisca Fincent (1), (7), (8).
- MOLEN VAN SISKA: langs de Paulusstraat door tot bij Zevekote. Eerst stond een molen dicht bij de straat naast de herberg van Siska. De nieuwe werd gebouwd in 1902 door de gebroeders Peel, voor Louis Devos, echtgenoot van

moeder Siska. Molen van het type Grondzeiler, uitgebaat door Devos, in 1914 overleden. In het gebouw verbleef lang kunstschilder Felix Labisse.

We keren terug tot bij de Eikenlaan, richting bos, bij

- HOGE HUL:** benoorden de Kalfduinen, met 18,5 m. de hoogste top der Blanckaertduinen, die naar het zuidoosten een uitloper vormen van de 1,5 km. brede golvende duinen van Knokke bezuiden de Zouteschorre. Het bedoelde gebied, oorspronkelijk eigendom van notaris Termote uit Brugge, werd door de Compagnie aangekocht voor 10 centiem per m², de duinen tegen 5 centiem. Vóór de tweede oorlog lieten graaf en gravin Leon Lippens hun villa "Den Hul" op de hoogte bouwen. Graaf Lippens werd burgemeester van Knokke in 1947.
- KALFDUINEN:** ten oosten der Boslaan, oude buurt uit de 18e eeuw, nu tot villabuurt omgebouwd. Onder de oudere woningen is bij de laan Kalfduinen nog de herinnering aan de herberg "De Helder", bij de Roggelaan het huis van Fons Maertens (80 jaar in 1975). Maar deze buurt bezuiden de Hoge Hul verlaten we om langs de Boslaan, in het zicht van het Kalf (10) westwaarts naar de Magere Schorre af te slaan.
- MAGERE SCHORRE:** heette voorheen Maegere Schorrelaan en was oorspronkelijk een zandwegel naar de Kalfduinen. Zoals de naam zegt midden een mager schor tussen de Brabantse Panne en de Graaf Jansdijk, aan de westhoek van de Prince Polder en het Hazegras. De prachtige villalaan kwam tot stand na de tweede oorlog, waar eerst een zestal kleine hoefvetjes stonden. Dit van Billiau werd als laatste afgebroken in 1975.
We vervolgen tot het Keuvelhoekplein met grasperk en fontein.
- TIJL EN NELE:** bij het plein en het Uilenspiegelpad prijkt het witmarmeren beeldhouwwerk met Tijl en Nele. Vervaardigd door Charles Samuel (1862-1938); oorspronkelijk werk van het beeld dat in brons te zien is bij de vijvers van Elsene-Brussel. Figuren in één blok, 2 m. breed en 2,5 m. hoog (enkel de punt van de schede van de degen werd bijgevoegd). Ingebeiteld in het Frans: "Men kan ze niet begraven, Uilenspiegel de geest, Nele het hart van Moeder Vlaanderen. Hoe deze ook rusten gaat, sterven zal ze niet..." Werk verworven in 1952 door de gemeente voor 50.000 fr., eerder een geschenk van de h. Delloye op voorwaarde dat het een waardige plaats zou krijgen. Langs loopt de Charles Decosterlaan, vooraleer de Judestraat te bereiken.
- GEMEENTEPLEIN:** bereiken we langs De Judestraat, eens de Papenpolderdijk en enige doorweg tussen Kalf en dorp. Hier is het amusementsbuurt geworden met vooral de "Hoeve" als oud kabaret (der jaren "30). Het Gemeenteplein was eens de halte en loskaai van de stoomtram bij de eeuwwisseling, tot 1930 toe.

Tot hier strekte zich in vorige eeuwen de Papenpolder uit. Nu gaat op het plein iedere woens- en zaterdag de groentenmarkt door.

-NACHTEGAELESTRAAT: was eerst de Dorpsstraat en in 1930 geheten naar burgemeester Sebastiaan Nachtegalee der jaren 1872 tot 1896. Langs deze straten kwamen de eerste grote hotels, waarvan men nog het "Hôtel Cosyn" (apoteek) en "Grand Hôtel de la Couronne" (Info-jeugd) herkent. Voorbij de Pierslaan is de Garre van Konee, naast de herberg "Commerce", geopend met winkel in 1893 door Rosalie Cornilly (Liete Konee) die de vrouw was van de Grauwen Verheye, later schepen. Vanaf de Nachtegaleestraat kan men de Edward Verheyestraat de stedelijke sporthal "De Stormmeeuw" (in 1973 ingewijd) en het sportstadion (1965 voltooid) bereiken met aansluitend, bij Driewege, het Gildeveld van St.-Sebastiaan (1956 geopend). Deze sportbuurt laten we terzijde.

-MAURICE LIPPENSPLEIN: Nader gezien het stationsplein, maar oorspronkelijk het Dorpsplein met het "Hôtel du Cygne" en "Hôtel de Bruges" (allebei verwezen). Hier mondden in het oude dorp vijf straten uit: Lippenlaan, Dorpsstraat, Smedenstraat, Heiststraat en Kerkstraat. Nu is het plein van kerk tot Natiënlaan geheten naar oud-minister Lippens.

-ST.-MARGARETAKERK: hiervan blijft enkel het oude kerktorentje over dat dagtekent van 1642, met een zonnewijzer van 1648. Onder de 20,26 m. hoge toren was steeds de ingang tot de kerk, tot de sloping van het hoofdgebouw in 1958 en het nieuwe geopend werd. In de oude toren hangen nog steeds de klokken, in 1973 terug in dienst genomen, de Do van 1921 en 340 kg. zwaar, de La van 1951 en 624 kg., allebei met opschrift dat naar de schenkers verwijst. De 14e of 15e eeuw worden aangehaald (3), (4), voor de eerste kerk van Knokke St.-Katarinaparochie in het bisdom Doornik en dekenij Brugge. De aanbesteding voor volgende dorpskerk dagtekent van 1632. Pas in 1852 werd de kerk grondig herbouwd, in 1905 uitgebreid, om in deze staat te blijven tot 1958, niet zonder zware teistering door de oorlog 1944. Nu enkel rest de geklaseerde toren, die gerestaureerd wordt in 1975-76. In de nieuwe aanpalende kerk hangen schilderijen uit de oude. Bij het oude torentje kwam een kapel ter ere van Sinte Margareta, patroonheilige van Knokke. De kapel leidt naar de galerij van de nieuwe kerk, de verbindingsgang naar de katechismuszaal, allemaal begrenzende elementen rond het voorplein.

-KERK ONBEVLEKT HART VAN MARIA EN VAN H. MARGARETHA.

Zo heet dan de nieuwe R.K.-instelling, nu hoofdkerk der fusiegemeente. Gebouwd volgens het plan van Jozef Ritzen uit Antwerpen, volgeling van de Nederlandse school van Nic van der Lam. We herkennen erin de trant van de eerste kristelijke kunst, maar dan met de techniek en de trant van onze tijd. Aannemer werd A. Cottyn uit Heule, met 22,5 miljoen frank als biedingsprijs. De plechtige eerste-steenlegging ging door in juli 1955 en in 1958 kon de kerk ingezegend worden. Binnen valt vooral de vlakke zoldering op, te vergelijken met de stijl der 5e eeuw. De zware balken (die in feite geen volle balken zijn) werden bevestigd aan het stalen gebinte dat het dak vormt.

De kruisweg is een kopie naar Louis Hendrix en Frans Vinck uit de 18e eeuw (oorspronkelijk in O.L.V.-kerk in Antwerpen), kopie in 1922 gemaakt door de Brugse kunstenaar Boussey. De enige oorspronkelijke oude doeken komen uit de oude dorpskerk, te zien in het linker zijkruis: grote doeken van E. Quellinus (Goede Herder, St.-Augustinus, St.-Antonius) uit 1666, samen met een kopie der kruisafdoening van Rubens. Een volledige beschrijving met plattegrond der nieuwe kerk vindt men in "De Zwinstreek" (11).

De nieuwe toren van zowat 60 m. hoog is van ver in het polderland zichtbaar. Als men langs het gevaarlijk trapje boven geraakt, kan men de Zwinstreek in al zijn schoonheid zien.

-OPDEDRINCKPLEIN: benoorden stationsplein bij zijingang kerk, met sierfontein ingericht in 1968 toen Knokke "Lichtstad" werd. Geheten naar de eerste voorname geschiedschrijver van Knokke, pastoor Juliaan Opdedrinck (1851-1921), kwam in 1910 naar hier als kapelaan van de kloosterschool der Zusters van Langres (nu atheneum). Hij achterhaalde "Cnoc". (1)

-EX-KERKSTRAAT: niet meer terug te vinden, liep langs oude kerk naar Koningslaan van nu, werd in 1938 met de grond gelijk gemaakt om de doorgang naar de Parmentierlaan te verzekeren. Was de meest schilderachtige straat van het dorp en leidde oorspronkelijk als "weg naar de duinen" tot bij het kapelletje van O.L.V.-ter-zee en de molen der Zeemeermin (Lievens). De herinnering kan men op vele oude prentkaarten terugvinden. (7),(8).

-TRAMTERMINUS: bij Opdedrinckplein met de laatste kusttram voor De Panne. Sinds 1890 rijden reeds trams te Knokke, eerst de stoomtram, vervolgens in 1912 de elektrische lijn tot het Zoute, met verbinding tot Brugge of de kust langs. In 1956 werd de lijn naar Brugge opgegeven; in 1967 kwamen de trams uit de straten van Knokke en Zoute om door autobussen vervangen te worden.

-PARMENTIERLAAN: geheten naar Paul Parmentier (1854 - 1902), die op 35-jarige leeftijd met andere schilders naar Knokke kwam. Was de enige leerling van Alfred Verwee, maar ook fotograaf en uitvinder van de objektiefsluiters.

Werd in 1890 gemeenteraadslid en in 1891 schepen; was de weldoener en de hoofdman van de herboren St.-Sebastiaansgilde (1),(3),(8).

We komen langs de buurt der voormalige Brabantse Panne met nog vele wuifbomen, langs de Zustersschool, de plaats waar Serweytens in vorige eeuw een (mislukte) duinhoeve uitbouwde, en we slaan westwaarts de Nestor de Tièrestraat, richting zegemeer in.

-DE TIERESTRAAT: geheten naar de toneelschrijver Nestor de Tièrè (1856-1920), die hier een villa betrok. De oorspronkelijke Kloosterstraat leidde naar het verblijf der zusters van Ruiselede, die er nog steeds voor de school in staan.

-ZEGEMEER: werd in 1924 uitgegraven in de Lispanne met een opborrelende zoetwaterbron, klaar in 1925. Hierop werd in 1926 ten noorden de "Pavillon du Lac" gebouwd, met de eerste speelzaal tot 1930. Vernield door oorlogsomstandigheden, werd in 1953 de "Pavillon" vervangen door "La Réserve", in 1975 uitgebreid met het instituut voor talassotherapie.

-ALBERTSTRAND: de uitbreiding rond het Zegemeer en het westelijk gedeelte van Knokke kreeg de naam van "Albertstrand" mee. Was oorspronkelijk het domein van de erven Serweytens (1), die in 1911 de bouwmaatschappij "Knokke-Duinbergen-Extensions" oprichtten voor verkaveling der terreinen met 1.900 m. zeefront, plan door de oorlog onderbroken. Joseph Nellens, makelaar in gronden te Antwerpen, verwierf in 1922 voor de nieuwe "Société Immobilière Knokke Balnéaire" 160 ha. en hier ligt de oorsprong van het Albertstrand. De dijk werd 100 m. achterwaarts heraangelegd en de prachtige baai gevormd; het meer werd uitgegraven, straten en paden getrokken, het casino voltooid in 1930. Joseph Nellens overleed in 1934 en zijn zoon Gustave Nellens zette zijn werk voort tot zijn dood in 1971, nu opgevolgd door Jacques Nellens. (7).

Langs de Lispannelaan gaan we naar de Meerlaan toe met linksaf het

-CULTUREEL CENTRUM: gepland door de culturele raad onder toezicht van het gemeentebestuur van Knokke en overgenomen door de fusiegemeente. Eerste steen op 16 december 1971. Naar de plannen van prof. Felix, bouwwerk in moderne betonstijl met funktionele konstruktie, voltooid in 1975. Was het zorgenkind van voorzitter Ruysschaert en sekretaris Ghekiere van de culturele raad. Op deze plaats lag voorheen een voetbalterrein met aanpalend de Wilhelm II-batterij uit de eerste oorlog. In het cultureel centrum is een grote feestzaal, bibliotheek, aktiviteitszaaltjes, kantoren, vooral een monumentale, zeer interessante hal. Een volledig bezoek kan vlug de strenge lijn van de vooruitstevende gevel doen vergeten.

- MEERLAAN:** ten westen van het meer, maar niet aan de oever. Vormde vanaf de bocht naar het noorden toe de grensscheiding tussen Knokke en Heist. Bij de aanvang van de Meerlaan, ten oosten van het cultureel centrum, staan de gebouwen van het St.-Bernardusinstituut, geopend in 1953 door de Broeders Xaverianen uit Brugge.
- ELIZABETLAAN:** slaan we oostwaarts in. Rijksweg, verlenging van de kustweg, die vooral Koninklijke Weg geheten wordt maar in verschillende kustgemeenten een eigen naam meekrijgt. Loopt door tot het Albertplein in het Zoute.
- CANADA SQUARE:** plein tussen "La Réserve" en Casino, mooiste square der badstad midden merkwaardige gebouwen, nu vooral met het instituut voor talassotherapie. Twee beeldhouwwerken trekken de aandacht: "De Dichter" van Ossip Zadkine, en "Eva" van Eugène Dodeigne (hulde aan Gustave Nellens). In het onthaalkantoor aan de oostkant van het casino kunnen inlichtingen worden bekomen.
- CASINO:** in 1929 gebouwd en in juni 1930 geopend. Opgetrokken door aannemer Frans Desmidt volgens de plannen van bouwmeester Stynen, werken die toen 10 miljoen frank kostten, 2 miljoen frank meubelen, voltooid door 200 arbeiders binnen het jaar. Voorgevel 70 m., opp. 6.000 m². De stijl van het gebouw was deze die men "modern" heette in de jaren '30, bijzonder vooruitstrevend door de tijd, daarbij vooral de betonkonstructie voor overspanning der grote feestzaal en speelzaal. Was de verwezenlijking van de droom van Joseph Nellens, die reeds voor de tweede oorlog de meest befaamde vedetten liet optreden. Sedert 1930 werd het casino reeds tweemaal grondig vernieuwd, in 1954 volgens de plannen van architect Selis en op initiatief van Gustave Nellens; in 1972 met volledige herziening der voorgevel als Jacques Nellens de zaak in handen kreeg na het overlijden van zijn vader in het voorgaande jaar. Telkens werd ook de grote feestzaal binnen de architectuur van de tijd aangepast. Bij een bezoek komt men steeds onder de indruk van het merkwaardige bouwwerk.
- Vanaf 1947 werd het casino een centrum voor hedendaagse kunst in het teken der 20e eeuw. Gustave Nellens bouwde een waar museum uit, daarbij gesteund door Jef Devliegher, P.G. Van Hecke, Emile Langui, Felix Labisse en vele anderen. Van Picasso tot Dali, Ernst of Chagall, sloten de jaren met grote tentoonstellingen aan, midden het Zomerfestival en vedetten als Chevalier, Piaf en Sinatra.
- Waar dan de roulette draait. Moet men zien in het casino: de Magrittezaal met het "Betoverend Domein" van surrealist René Magritte, een ronde muurschildering 4,30 m. hoog, omtrek 71,20 m., in 1953 voltooid. In de hal de Venetiaanse kroonluchter, grootste ter wereld, 8,50 m. diameter, in 1953 door architect Selis ontworpen. De 10 grote wandtapijten van Jean Lurçat uit 1962 in de hoofdspelzaal, vijf met de zee als on-

